

Відгук
офіційного опонента про дисертацію
Чжу Цзінтао

**«Паремії з семантикою прогнозу в китайській і російській мовах:
лінгвосеміотична реконструкція»**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Загальновідомим є факт, що, розкриваючи найважливіші аспекти будови та функціонування мови, лінгвістика спирається на деякі важливі положення семіотики – науки про різноманітні знакові системи. Знаком прийнято вважати матеріальний об'єкт, пов'язаний у свідомості носіїв мови з певним мисленнєвим змістом, поняттям або уявленням про якийсь клас інших об'єктів або окремих об'єктів. Розвиток сучасної лінгвосеміотики характеризується тісними контактами з лінгвокультурологією, когнітивною лінгвокомпаративістикою, когнітивною ономазіологією, етнофразеологією тощо, і особливу актуальність має дослідження механізмів мотивації мовного знака, реконструкція первинного мотиву одиниць мотивації.

Обговорювана праця Чжу Цзінтао пов'язана з новими підходами до аналізу мови як способу трансляції національної культури, спрямована на розкриття особливостей менталітету етносів шляхом реконструкції тих мовних утворень, які акумулювали у своїй семантиці культурні релікти різних народів, і цілком відповідає духові сучасних лінгвістичних студій, адже ключовим положенням у розробці теоретичних засад є антропоцентричний фактор, який зумовлює розгляд мовних знаків із орієнтацією на людину, сфери її життя, побуту, традиції різних етноколективів тощо.

Кандидатська дисертація «Паремії з семантикою прогнозу в китайській і російській мовах: лінгвосеміотична реконструкція» відповідає спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство та статусу

спеціалізованої ради Д. 26.053.26 завдяки актуальності обраної теми, методології дослідження і джерельній базі, методиці добору та лінгвістичного опрацювання мовного матеріалу, аналізу і синтезу здобутих результатів. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена, насамперед тим, що серед одиниць номінації, реконструкцію первинного мотиву яких належить здійснити, найбільш дискусійними залишаються ті, що є продуктами колективного досвіду і зберігають у своїй семантиці культурний компонент: релігійно-міфологічні погляди, фрагменти ритуальної поведінки, обрядово-культові релікти, а головне, – здатність людини до таких дій, як передбачення, прогноз, забобони тощо. Отже, цілком природно, що головною проблематикою в цій дискусії є визначення лінгвокогнітивної, насамперед, лінгвосеміотичної природи паремій, що є структурами свідомості носіїв різних мов, які відображають їх здатність передбачати, прогнозувати події та явища навколишнього світу, транслюючи наступним поколінням. У зв'язку з цим важливим завданням є визначення сфер навколишнього буття, що послужили джерелами лінгвокультурної інформації і мотивації паремійних знаків, у внутрішній і зовнішній формі яких семіотизована семантика прогнозу. Здійснювана в межах дисертаційного дослідження лінгвосеміотична реконструкція паремійних одиниць із семантикою прогнозу в різноструктурних мовах дає змогу виявити відмінності у способах відображення культурних артефактів у свідомості представників китайської і російської традицій, зумовлені джерелами мотивації семантики прогнозу в паремійних знаках китайської і російської мов.

Поставивши перед собою непросту мету – виконання лінгвосеміотичної реконструкції зовнішньої, внутрішньої форми та джерел образності паремій із семантикою прогнозу в китайській і російській мовах, дисертантка розробляє комплексну методику лінгвосеміотичної реконструкції паремій із семантикою прогнозу в китайській і російській мовах, здійснює логіко-семіотичну реконструкцію їх смислової і структурної

організації за типами модельованих ситуацій із залученням процедури фреймового моделювання, виконує предметно-образну реконструкцію паремій із семантикою прогнозу за типами представлених реалем, виявляє загальні тенденції у лінгвокогнітивній природі паремій із семантикою прогнозу, а також відмінності в реконструйованих національно-культурних паремійних варіантах, в їх мотивації і джерелах лінгвокультурної інформації у досліджуваних мовах.

Об'єктивність і достовірність результатів дисертації забезпечується солідною джерельною базою: паремії із семантикою прогнозу, в яких відображені культура, побут, народні та релігійні обряди і звичаї, забобони, вірування, передбачення й сільськогосподарські цикли народних календарів (241 од. – в китайській мові і 314 – в російській), відібрані з фразеологічних і тлумачних словників, спеціальних лінгвокультурологічних і довідкових джерел, а також із лексикографічних та етнографічних фондів прислів'їв і приказок китайської і російської мов.

Цілком логічно, що у першому розділі **«Когнітивні засади вивчення лінгвосеміотичної реконструкції паремій із семантикою прогнозу в компаративістиці»** наведено погляди провідних учених щодо поняття «прогноз» із філософських, наукових і міфолого-релігійних позицій, на основі синтезу яких пропонується найбільш оптимальне його визначення з орієнтацією на паремійні одиниці. При цьому, особливу увагу авторка приділяє аналізу ключового терміна дисертації – «реконструкція» і, на підставі попереднього вивчення прогнозування як філософсько-наукової проблеми, яка пройшла етапи становлення від езотеричного періоду через міфолого-релігійний і астрологічний, робить важливе припущення, що майбутнє в мовній свідомості китайців пов'язане з осмисленням минулого на основі аналогії для вибудовування подальшого шляху, а у росіян – з перспективою очікування чогось нового, яке співвідноситься з часом.

Другий розділ **«Методологічна база для виконання лінгвосеміотичної реконструкції паремій із семантикою прогнозу в**

китайській і російській мовах» є методологічним підґрунтям дисертації і присвячений розробці ефективної комплексної методики діахронічної і семантико-мотиваційної реконструкції паремійних знаків із семантикою прогнозу в китайській і російській мовах. Тут слід особливо відзначити полідисциплінарний підхід до реконструкції паремійних знаків, що його обрала авторка дисертації з огляду на складність об'єкта дослідження, який не є суто лінгвістичним. Цілком закономірним видається аналіз паремій із семантикою прогнозу і за сферою спостереження, і за сферою прогнозу як двох етапів логіко-семіотичної їх реконструкції. Методична процедура виконання лінгвосеміотичної реконструкції паремій із семантикою прогнозу здійснювалася у 5 основних етапів, логічна обумовленість яких також не викликає сумніву.

У третьому розділі **«Логіко-семіотична реконструкція паремій із семантикою прогнозу в китайській і російській мовах»** Чжу Цзінтао описує процедури, механізми та операції реконструкції різних знакових інваріантних ситуацій, пов'язаних з прогнозами, які послужили джерелами для формування образної семантики прогнозу в паремійних знаках китайської і російської мов.

Відзначимо, що виділення п'яти когнітивних моделей, що є фреймами-сценаріями (локативним, темпоральним тощо), видається цілком доцільним, оскільки сприяє представленню повної картини щодо джерел для формування образної семантики прогнозу в паремійних знаках досліджуваних мов.

Переконаливою є велика кількість ілюстративного матеріалу, що ефективно відображає специфіку реконструкції паремій із семантикою прогнозу інваріантних знаково-символічних моделей «Умова-наслідок» та «Акція-реакція».

У процесі дослідження мовного матеріалу авторка доходить важливого висновку про те, що характерною особливістю російської прогностичної свідомості є дискретність фрагментів оточуючого світу у процесі

спостереження за його об'єктами й мешканцями, а китайської, навпаки, – нерозчленованість і синтез.

У четвертому розділі **«Предметно-образна реконструкція реалем у паремійних знаках із семантикою прогнозу китайської і російської мов»** проаналізовано реалеми-ключові слова як фіксатори мотивації прогнозу, що дозволило виявити загальнокультурні закономірності формування стереотипів, а також національно-специфічні відмінності у зовнішній формі паремій із семантикою прогнозу.

У цьому розділі, на нашу думку, на особливу увагу заслуговує спостереження, що специфіка граматичної і графічної систем китайської і російської мов впливає на мовну концептуалізацію як цілого паремійного знака, так і його компонентів. Дисертантка слушно вказує на важливість урахування того, що в європейських мовах мовний знак має високий ступінь абстракції, з одного боку, а в російській – ще й високий ступінь граматичної детермінованості. Китайський же мовний знак – ієрогліф – відрізняється від звичного для європейського мислення способу мовної кодифікації дійсності, містить етимологічну інформацію в експліцитній формі, а тому деяка частина значення завжди залишається закритою для тих, хто не є носіями китайської мови і культури.

Кожен із розділів дисертаційного дослідження супроводжується висновками, які повністю узгоджуються з основною логікою викладу матеріалу і підтверджують основні положення, які виносяться на захист. Уся праця в цілому характеризується новизною і теоретичною значущістю, а її результати можуть бути використаними у зіставно-типологічних дослідженнях з проблем фразеології, етнолінгвістики, лінгвокультурології, у лексикографічній практиці, а також у викладанні навчальних дисциплін лінгвокраїнознавчого і культурологічного циклів. Публікації (5 статей, опубліковані у фахових виданнях України, 1 стаття – у виданні, яке включено до міжнародних каталогів наукометричних баз (PІНЦ, CiteFactor, Research Bible), 1 стаття – у періодичному виданні іншої держави, тези доповідей

однієї наукової конференції) та автореферат повністю відбивають зміст та структуру проведеного дослідження.

Попри значні здобутки автора, вважаємо за потрібне висловити певні зауваження та запитання.

1. Авторка дисертації користується такими ключовими термінами, як «фрейм-сценарій», «фреймова модель», «статичний фрейм» тощо. У зв'язку з цим ми вважаємо, що не завадило б дещо ширше розкрити зміст поняття «фрейм», яке у сучасній лінгвістиці відрізняється розмаїттям трактувань, і чітко вказати на те, чи розуміється фрейм у межах даної праці: як система відбору мовних засобів; як сукупність стандартизованих дійсних і потенційних знань про явища, цілісне уявлення про багаторівневий концепт; як когнітивна модель, що репрезентує знання й оцінки, пов'язані з конкретними, часто повторюваними ситуаціями; як одиниця знань, організована навколо концепту, що містить відомості про суттєве, типове та можливе для цього концепту в межах певної культури.
2. У роботі зроблений попередній висновок про те, що ідентифікаційний фрейм паремій з семантикою прогнозу будується шляхом інтеграції компонентів усіх попередніх моделей: локативної, темпоральної, атрибутивної.
Водночас, реконструюючи моделі вказаних фреймів, дослідниця показує що кожен із них у своїй структурі містить також окремі компоненти одного чи кількох фреймів. У зв'язку з цим незрозумілим є критерій виділення ідентифікаційного фрейму паремій як окремої моделі.
3. На нашу думку, у четвертому розділі дисертаційної роботи було б доцільно зробити додаткові уточнення щодо терміну «реалема» у лінгвістиці і розуміння цього терміна авторкою.

Висловлені зауваження та побажання не впливають на високу оцінку проведеного дослідження, основні результати й узагальнення якого є самодостатніми.

Вважаю, що дисертація Чжу Цзінтао «Паремії з семантикою прогнозу в китайській і російській мовах: лінгвосеміотична реконструкція» є цілісним завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а Чжу Цзінтао заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

К.Ю. Комісаров